

і

Г Е Н Д Е Р П О Л І Т И К А Д Е Р

ВО «БАТЬКІВЩИНА»: БАЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

ІРИНА ВАСИЛЕНКО, ВАЛЕНТИНА КОЛЕСНИК, ВІКТОРІЯ МУЛЯВКА

Незважаючи на те, що Україна підписала Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок¹ і зобов'язалася виконати Цілі розвитку Тисячоліття ООН, які передбачають встановлення гендерної рівності², де-факто чітких механізмів подолання нерівності між жінками та чоловіками, так і не було запроваджено³. Тож ця проблема для українського суспільства наразі залишається невирішеною, що свідчить про актуальність її глибокого дослідження.

За даних обставин особливо цікавим є ставлення ВО «Батьківщина» до питань забезпечення гендерної рівності в Україні: ця партія є єдиною представленою в парламенті політичною силою, яку очолює жінка. Ураховуючи цей достатньо прогресивний факт, ми маємо на меті простежити, яким чином залученість жінки до найвищого рівня управління партією відтворюється на різних щаблях адміністративної влади.

Ми провели експертні інтерв'ю з трьома представниками ВО «Батьківщина» на різних адміністративних рівнях: Переяслав-Хмельницької міської ради, Переяслав-Хмельницької районної ради і Верховної Ради. Експерти були опитані методом сфокусованого напівструктурованого інтерв'ю. Також у дослідженні використовується аналіз представництва жінок у партії, програмних документів і медійного висвітлення політики ВО «Батьківщина» стосовно забезпечення рівних прав і

можливостей для жінок і чоловіків.

Аналіз програмних документів ВО «Батьківщина» щодо питань гендерної рівності

Програма ВО «Батьківщина», в основному, не торкається питань гендерної рівності, за винятком деяких пунктів, що стосуються соціальних пріоритетів. Серед них наявне таке положення: «забезпечити реальну рівноправність з чоловіками жінок України, їхню участь в управлінні державою, регіонами, трудовими колективами, сільськими громадами та структурами місцевого самоврядування, ефективну державну підтримку материнства й дитинства, соціальний захист багатодітних сімей, посилення боротьби з безпритульністю дітей, перехід інтернатної системи на виховання сиріт у фостерних сім'ях та сімейних дитячих будинках»⁴. Як видно з цього завдання, гендерні питання і питання сім'ї містяться в одному пункті. Не зрозуміло, за якими критеріями укладачі Програми визначали занесення цих різних питань в одне спільне. Можна припустити, що для партії забезпечення гендерної рівності і питання боротьби з безпритульністю дітей є пов'язаними. Однак, імовіріше, що цей пункт є лише декларацією, адже розуміючи масштабність проведення необхідних заходів для подолання як гендерної нерівності, так і проблеми безпритульності, навряд чи можна було б об'єдну-

вати ці пункти. Крім цього, декларативність таких заяв підтверджується відсутністю чітко прописаних механізмів вирішення проблеми гендерної нерівності.

У Програмі партії також зазначається, що невідкладне завдання в гуманітарній сфері – «сприяти формуванню провідної ролі й місця жінок у демократизації та гуманізації нашого суспільства, в розвитку освіти, науки, медицини, сфери обслуговування, у народному підприємстві, в місцевому самоуправлінні»⁵. Однак це формулювання не можна вважати коректним, адже в Україні жінки і так на достатньому рівні представлені у перелічених сферах. До того ж, у цьому завданні відтворюються гендерні стереотипи; адже чомусь не визначаються такі завдання як сприяння представленості жінок в економічній чи політичній сферах державного рівня, а не тільки місцевого.

Медійне висвітлення політики ВО «Батьківщина» стосовно забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків

Якщо дослідити, як у медіа представлена партія «Батьківщина», то гендерна тематика навряд чи буде першою у списку. Проте все ж є кілька яскравих висвітлень гендерної політики партії в газетах та журналах. Приміром, спершу можна знайти, що члени партії занепокоєні гендерною ситуацією в країні. «Ситуація з гендерною рівністю в Україні залишає бажати кращого», – про це заявив депутат від фракції «Батьківщина» Борис Тарасюк під час зустрічі з представником Європейського парламенту Данутою Гюбнер. Він зазначив, що рівень представництва жінок у Верховній Раді не відповідає європейським і світовим показникам»⁶.

Згодом газета «Голос України» висвітлювала події парламентських слухань з теми «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», на яких Олена Кондратюк, співголова міжфракційного об'єднання «Рівні можливості» та за сумісництвом членкиня партії «Батьківщина», звернула увагу на те, що в питаннях гендерної

рівності в Україні часто-густо дали слів справа не йде. Три жінки в українському уряді – це збіг обставин, а не політична доцільність. Депутатка закликала напередодні президентських виборів прийняти закон про рівне представництво чоловіків та жінок у парламенті – щоб у виборчих списках було представлено не менш як 30 % і не більш як 70 % представників однієї статі»⁷.

Загалом в медіа не дуже багато новин, що стосуються гендерної політики ВО «Батьківщина», але ті, що є, висвітлюють її з гарного боку, як таку, що активно сприяє впровадженню гендерної рівності та введенню гендерних квот.

Загальне ставлення до гендерної нерівності представників ВО «Батьківщина»

Ставлення представників ВО «Батьківщина» на різних адміністративних рівнях до гендерної нерівності загалом відтворює програму партії, яка, натякаючи на необхідність ліквідації гендерної дискримінації, не пропонує конкретних механізмів її здійснення. Проголошуючи популістські ідеї рівності чоловіків і жінок, у своїй мові депутати не уникають еле-

«Коли жінка в залі, то чоловіки більш підтягнуті. Вони більш сконцентровані. Ну самець є самець... Вони хочуть подобатися жінкам.»

ментів сексизму та відтворення гендерних стереотипів, кожен по-своєму пояснюючи відмінності між статями, що виправдовують гендерну сегрегацію праці.

Зокрема, як зазначає депутат Верховної Ради: «Ну звісно підтримую [ідею гендерної рівності] (примітка автора). Всі ж ми люди, і всі заслуговують на рівні права і однакове ставлення до себе. Інша ж справа – це те, що все ж таки жінки і чоловіки досить різні, тому вимагати від них одного й того самого неможливо».

Також підтримуючи ідею гендерної рівності, голова Переяслав-Хмельницької районної ради зазначає: «Якщо з чоловіком на рівні керівника говорити, там сказати можна і крутішим словом, то жінка це вже сприймає як якусь-там нерівність, можливо».

Подібну думку відтворює і пред-

ставник ВО «Батьківщина» на місцевому рівні: «Рівні повинні бути перед законом всі, і я підтримую рівність. Я просто кажу, що не завжди там, де повинні бути чоловіки, повинні бути жінки».

Така невідповідність між установками експертного кола (окрім того, що підтримка ідеї гендерної рівності може бути нічим більшим ніж демагогією) яскраво демонструє той факт, що депутати до кінця не усвідомлюють всю суть проблеми гендерної дискримінації та її укоріненість у соціумі, самостійно відтворюючи поширені у суспільстві стереотипи про відмінність між чоловіками та жінками, яка породжує нерівність.

Залученість жінок до конкретної адміністративної структури

Представник ВО «Батьківщина» районного рівня зазначає: «Я не бачу, щоб в нас були утиски жінок, якщо в нас жінки очолюють і центр зайнятості, і казначейство, і пенсійний фонд, і відділ освіти». Представник міського рівня продовжує цю думку: «У нас в основному переважає більше жінок, навіть у нас у бюро міської партійної організації на сьогоднішній день всього... двоє мужчин, а троє жінок».

Представник державного рівня не зміг надати однозначної кількісної інформації стосовно залученості жінок до адміністративної структури, в якій працює він сам. Однак депутат зміг пояснити, чому у Верховній Раді так мало жінок. Ці причини начебто зводяться до великого навантаження і незацікавленості жінок політикою.

Експерт міського рівня жалкує з приводу невеликої кількості жінок у раді: «Коли жінка в залі, то чоловіки більш підтягнуті. Вони більш сконцентровані. Ну самець є самець... Вони хочуть подобатися жінкам». У цій тезі видно, що питання гендерної рівності може бути використане з метою ствердження ще більшої нерівності і усталення вже існуючої дискримінації жінок. На думку експерта міського рівня, жінка в політиці – особа, що сприяє кращій роботі чоловіків, а не самостійна особистість, яка здатна приймати власні рішення. Окрім цього, проведення паралелі між чоловіками і жінками та самцями і самками є проявом біологічного детермінізму, котрий су-

перечить гендерній теорії і соціальному конструктивізму, що орієнтовані на вирішення питання гендерної нерівності і дискримінації. Варто виділити ще одну тенденцію у відповідях експертів. Усі вони кажуть, що якщо б знайшлась така жінка, яка була активна, працювала, цілеспрямована, то вона змогла б стати політикинею за будь-яких умов.

У вище представлених цитатах ми бачимо різні розуміння того, чи готова громада/суспільство до того, щоб жінки активно діяли у сфері політики. Одні кажуть, що не готове, інші висловлюють протилежну думку. Однак, імовірно, однозначної відповіді на це питання немає, адже досі не були створені умови для того, щоб жінки потрапили за межі «скляної стелі» у тій кількості, яка б дозволила їм активно представляти інтереси українського жіноцтва.

Ставлення до гендерних квот

Відповідаючи на цей блок запитань, респонденти починали плутатися в словах, забувати свої попередні репліки і загалом поводитися дещо метушливо, тільки зачувши словосполучення «гендерні квоти». І це при тому, що члени саме цієї партії запропонували законопроект про їхнє введення.

Представник районної ради зазначив, що до квот депутат ставиться негативно, бо вважає, що ми «не готові ще і в плані гендерної політики». Представник міської ради механізмів забезпечення гендерної рівності не називає, бо, на його думку, їх нема, але пропонує «втілювати через те, як жінка себе може розкривати як особистість, як політик. Якщо є громадська організація через які жінки можуть завітатися на телеекрані, показати, свою думку донести, то тоді якщо навіть і законодавчо не буде прописано, жінки будуть більше не просто йти в політику, а жінок будуть обирати у політиці». Тобто «життя потопаючих – справа рук самих потопаючих». Ставлення до гендерних квот у респондента було однозначне: «Я вважаю, що нам цього не треба робити. Може жінкам дійсно краще мати своє жіноче щастя, сидіти десь дома?». Це в котрий раз свідчить про консервативність та схильність до стереотипізації жінок з боку деяких наших депутатів.

Нарешті, депутат Верховної Ради самостійно назвав такі механізми, як «створення комітетів та введення

санкцій, а також можна запропонувати впровадження освітніх курсів, метою яких буде пропагування рівності між чоловіками та жінками». Стосовно

депутати всіх рівнів проти введення гендерних квот, незважаючи на те, що члени їхньої партії, з якими вони мали б поділяти погляди на суспільне життя,

«Жінки все ж не є достатньо політично активними, тому всі ці квоти буде важко заповнити, та й це як мінімум несправедливо по відношенню до чоловіків, бо їм треба наполегливо пробиватися до бажаної позиції, в той час як від жінки вимагатиметься лише з'явитися і мати бажання брати участь.»

квот респондент схиляється до того, що в Україні їх вводити не варто, бо «жінки все ж не є достатньо політично активними, тому всі ці квоти буде важко заповнити, та й це як мінімум несправедливо по відношенню до чоловіків, бо їм треба наполегливо пробиватися до бажаної позиції, в той час як від жінки вимагатиметься лише з'явитися і мати бажання брати участь».

Тож можна сказати, що опитані

активно просували законопроект про вищезгадані квоти. Також респонденти у своїх відповідях часто стояли на сексистських позиціях, відтворювали гендерні стереотипи та типові уявлення про те, що «має» робити жінка.

Висновки

Вивчивши програмні документи, переглянувши, як у медіа відображається політика партії та

поспілкувавшись з її представниками, можна узагальнити гендерну політику ВО «Батьківщина» як переважно теоретичну. Незважаючи на те, що найвищу структурну позицію посідає Юлія Тимошенко, жінки не представлені у першій десятці партії. Положення, зазначені у програмі, які стосуються питань гендерної рівності, є декларативними, бо не визначають конкретних механізмів застосування. Також, окрім активного просування законопроектів про введення гендерних квот, особливої активності у напрямку досягнення рівності між чоловіками та жінками помічено не було.

Загалом, усі респонденти погоджувалися, що чоловіки і жінки мають бути рівними, проте не вважали, що в Україні наразі існує гендерна нерівність, та відтворювали стереотипи через розділення професій чи спеціальностей на жіночі та чоловічі.

За суб'єктивною оцінкою респондентів, жінок у партії дійсно мало, проте у цьому, на їхню думку, винні самі жінки, бо вони є недостатньо зацікавленими в політиці та безініціативними. Хоча навіть ті, що є, за словами респондентів, виконують переважно декоративну функцію, надихаючи чоловіків на роботу.

І, нарешті, всі троє респондентів вважають використання методу гендерних квот в Україні недоречним, переважно через те, що їх буде проблематично заповнити, а якщо це і буде можливо, то здебільшого некваліфікованими політиками. Квоти вони розглядають як певного роду дискримінацію проти чоловіків.

¹ Комітет CEDAW, матеріали стосовно України: Committee on the Elimination of Discrimination against Women, 45th session (18 January - 5 February 2010) – Geneva, Palais des Nations, Salle XVI – Ukraine. Режим доступу: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/cedaws45.htm>.

² Забезпечення гендерної рівності / Цілі Розвитку Тисячоліття: Україна 2000 + 7. – К.: ПРООН, 2007. – С. 73-78. – Режим доступу: <http://www.ukraine2015.org.ua/img/library/MDGs%202007%20Report%20FIN%20ukr.pdf>.

³ Дискримінація жінок в общественній і політичній житті. Альтернативний звіт про виконання в Україні Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації в отношении жінок / [ВОО «Женский консорциум Украины»]. – К., 2008.

⁴ Програма ВО «Батьківщина». Режим доступу: <http://www.batkivshchyna-kievobl.com.ua/ru/text/programma>.

⁵ Там само.

⁶ «Батьківщині» не вистачає жінок у Раді [Електронний ресурс] / «Дзеркало тижня. Україна». – 25 січня 2013. – Режим доступу: <http://dt.ua/POLITICS/batkivschini-ne-vistachaye-zhinok-u-radi.html>.

⁷ Шевченко А. Якщо у владі буде більше жінок, буде більше турботи держави [Електронний ресурс] / Анна Шевченко // «Голос України». – 16 жовтня 2013 р. – Режим доступу: <http://golosukraine.com/publication/politika/ukrayina/17343-yaksho-u-vladi-bude-bilshe-zhinok-bude-bilshe-turb>.